

*Нагорна Ірина Володимирівна,
викладач кафедри економіки та обліку
Харківського торговельно-економічного інституту;
Київський національний торговельно-економічний університет*

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ІНЖИНІРИНГУ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Бухгалтерський облік, як інформаційна модель системи оцінювання фінансової стійкості підприємства, за допомогою відповідного методологічного інструментарію дозволяє фіксувати, ідентифікувати й обробляти дані про факти господарської діяльності та формувати й доводити інформацію про них користувачам за допомогою різних видів і форм бухгалтерської звітності. Проте за зміни умов функціонування підприємств, їх структури, ресурсів, які знаходяться у використанні менеджменту, зміни моделей і методів прийняття управлінських рішень повинна бути належним чином удосконалена й облікова система, щоб відповідати зростаючим інформаційним потребам внутрішніх і зовнішніх користувачів облікової інформації. Як наслідок, світовою наукою та практикою запропоновано принципово нові механізми та інструменти бухгалтерського і фінансового інжинірингу, в яких визначальним показником є вартість підприємства. Застосування таких механізмів обумовлено необхідністю управляти економічними процесами, грошовими, фінансовими і матеріальними потоками та контролювати їх в умовах невизначеності ринкових ризиків. Визначальна роль у цьому процесі належить інструментам фінансового інжинірингу, які включають розрахунки як планових, фактичних, так і прогнозних та гіпотетичних показників, за допомогою яких потім визначають методіку створення й використання облікових інструментів бухгалтерського інжинірингу. Основоположним при цьому є припущення, що не облік підпорядковує і визначає, якими повинні бути фінанси, а, навпаки, останні обумовлюють, разом із технологією, організацією виробництва і управлінням підприємством, побудову й використання механізмів та інструментів бухгалтерського інжинірингу.

Під інжинірингом бізнесу Б. Рапопорт та А. Скубченко розуміють «систему методів та прийомів, що використовуються для створення бізнесу та задовольняють внутрішні цілі підприємства» [5, с. 55]. У це поняття включають такі елементи як процедури для проектування бізнесу, знання, що дозволяють виміряти ефективність вкладеного в об'єкт капіталу, винахідливість тощо. У свою чергу, І. Балабанов розглядає інжиніринг «як визначену форму експорту послуг (передачу знань, технологій та досвіду) із країни виробника до країни замовника» [1, с. 460]. Інжиніринг включає комплексні дослідження щодо підготовки техніко-економічного обґрунтування, комплексу проектних документів, а також розроблення рекомендацій стосовно організації виробництва та управління, експлуатації обладнання та продажу готової продукції. Фінансовий інжиніринг є більш вузьким поняттям, проте всі інжинірингові послуги безпосередньо пов'язані з інноваціями у фінансовому

управлінні компанією. І. Бланком наведено таке визначення цього поняття: «Фінансовий інжиніринг – процес цілеспрямованої розробки нових фінансових інструментів або нових схем здійснення фінансових операцій» [2, с. 359].

Отже, інжиніринг, механізм якого на сьогодні ще недостатньо розроблений, пов'язаний зі створенням нових фінансових механізмів та інструментів для оцінювання фінансової стійкості, якості виробництва й фінансових послуг, зокрема резервів, ризиків, ліквідності, доходів, витрат для потреб клієнтів у зв'язку зі зміною економічної ситуації на макро- та мікроринках.

Чинна нині система управлінського обліку в умовах невизначеності зовнішніх ринків не надає у достатньому обсязі інформацію, необхідну для поточного, тактичного та стратегічного управління такими економічними процесами як ризики, резерви, грошові потоки, платоспроможність, вартість підприємства, тобто показниками, які формують фінансову стійкість. Відтак рядом дослідників, серед яких К. Друрі [3], Джон Ф. Маршал, Випул К. Бансал [4], В. Ткач, М. Шумейко [6], запропоновано нові механізми та інструменти фінансового і бухгалтерського інжинірингу, які в сукупності сформували так званий управлінський стратегічний облік. Під поняттям «фінансовий інжиніринг» та «бухгалтерський інжиніринг» мається на увазі нова система методів визначення фінансового стану підприємства та запасу його надійності. Тобто це інструменти управління грошовими потоками, резервами і ризиками підприємства, а відтак і безпосередньо фінансовою стійкістю. Враховуючи досвід зарубіжних та окремих українських підприємств, застосування механізмів та інструментів фінансового і бухгалтерського інжинірингу повинно базуватися на відповідних методичних засадах, які передбачають:

– ідентифікацію об'єктів управління фінансового й бухгалтерського інжинірингу;

– формулювання моделі фінансового і бухгалтерського інжинірингу.

Представники світової наукової школи з управління, зокрема Дж. Маршал та В. Бенсал [4], пропонують концепцію фінансового і бухгалтерського інжинірингу як шість процедур, які прийнято називати паттернами. Ці процедури розглянуто також в роботах російських дослідників В. Ткач та М. Шумейко [6]:

1) об'єкти і процеси управління;

2) теоретичні та методичні основи інжинірингу;

3) інжинірингові механізми та інструменти;

4) технологія обліку;

5) обліково-аналітичне забезпечення: агреговані мегарахунки, агреговані бухгалтерські проводки, моніторингові похідні балансові звіти;

6) результати використання.

Підсумковим обліково-аналітичним механізмом управлінського стратегічного обліку виступає система похідних балансових звітів.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення – це сукупність нових положень управлінського обліку на основі механізмів та інструментів бухгалтерського і

фінансового інжинірингу та моніторингу рівня фінансової стійкості підприємства. Головним результатом використання механізмів та інструментів фінансового і бухгалтерського інжинірингу є формування похідних балансових звітів різного економічного і цільового призначення, на підставі яких можна встановити дійсну вартість підприємства (в ринкових, справедливих, заставних, ліквідних цінах) задля отримання реальної оцінки рівня фінансової стійкості та стратегічного управління економічними процесами на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента / И. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 512 с.
2. Бланк И. А. Словарь-справочник финансового менеджера / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр; Эльга, 1998. – 480 с.
3. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет / К. Друри. – М. : Аудит, 1998. – 774 с.
4. Маршал Дж. Ф. Финансовая инженерия. Полное руководство по финансовым нововведениям / Джон Ф. Маршал, Випул К. Бансал; Перевод с англ. – М. : Инфра-М, 1998. – 784 с.
5. Рапопорт Б. М. Инжиниринг и моделирование бизнеса / Б. М. Рапопорт, А. И. Скубченко. – М. : Тандем, 2001. – 240 с.
6. Ткач В. И. Инжиниринговый бухгалтерский учет: становление и развитие теории / В. И. Ткач, М. В. Шумейко // Международный бухгалтерский учет. – 2013. – № 46(292). – С. 2–8.

Назарчук Иван Сергійович,

магістрант,

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник:

Бондарук Таїсія Григорівна,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ДЕФИЦИТ БЮДЖЕТУ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Останнім часом в Україні гостро постає проблема дефіциту фінансових ресурсів, спостерігається високий темп зростання видатків бюджету. Сукупність цих факторів призводить до виникнення бюджетного дефіциту, результатом чого є постійне залучення державою кредитних ресурсів для виконання своїх функцій та зростання державного боргу. Проблема дослідження ключових механізмів нівелювання бюджетного дефіциту набуває особливої актуальності в сучасних умовах для України, оскільки зростання державного боргу загрожує економічній стабільності країни.

В українській фінансовій науці та практиці донині, на жаль, залишаються домінуючими погляди на бюджетний дефіцит як на абсолютне зло. Будь-яке його зростання оцінюється виключно негативно. Це є одним із пояснень прагнення занижувати розміри реального бюджетного дефіциту в офіційній статистиці, зокрема через застосування різних методів маніпулювання. Наприклад, у бюджетній практиці України використовуються не зовсім реальні показники прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати, інфляції, існує високий рівень заниження в ході бюджетного планування реальних фінансових потреб закладів бюджетної сфери тощо. З іншого боку концептуальні підходи до бюджетного дефіциту, вироблені західними науковцями, а також практичний досвід розвинених країн свідчать, що він є значно складнішим явищем [1, с. 221].

Суттєвий внесок у дослідження проблематики бюджетного дефіциту зробили такі вчені, як В. Федосов, С. Юрій, Т. Сіташ, І. Чугунов та ін.

Бюджетний дефіцит розвивається за відповідними економічними законами та відображає об'єктивні економічні відносини, зміст яких полягає у залученні додаткових обсягів доходів (понад наявні у бюджеті) і їх спрямування на фінансування видатків, передбачених бюджетом [2, с. 43]. Метою бюджетного регулювання є стабілізація економічної ситуації і створення фундаменту для подальшого розвитку. Тому при економічному спаді бюджетний дефіцит є доцільним і може бути важливим інструментом стимулювальної фіскальної політики. В умовах же економічного розвитку та процвітання роль держави має зменшуватись, а рівень бюджетного дефіциту – знижуватися [1, с. 223].

Необхідно констатувати, що причини виникнення дефіциту бюджету є різними. Адже дефіцит може бути утворений в результаті дії об'єктивних економічних законів і ходу економічних процесів, з одного боку, і в результаті свідомих дій суб'єктів владних інститутів, з іншого. До основних причин виникнення дефіциту бюджету належать:

- війни і військові дії. Фінансування військових витрат за рахунок дефіциту бюджету, який покривається шляхом здійснення державних позичок;
- економічна криза і розрив усталених економічних зв'язків;
- брак політичної волі та інші політичні складові. Адже рішення про підвищення податкових ставок або зменшенні соціальних витрат для збалансування бюджету можуть негативно позначитися на рейтингах політиків;
- формування бюджету на основі нереалістичних прогнозів макроекономічних показників;
- неефективність функціонування діючої бюджетної і податкової системи країни;
- використання дефіциту з метою стимулювання економічного зростання або протидія наслідкам економічної кризи, тобто дефіцит слугує інструментом економічного регулювання [3, с. 172].

Система бюджетного регулювання включає такі структурні елементи: податкове регулювання, регулювання дохідної і видаткової частини бюджету,

державний борг, регулювання міжбюджетних відносин, економічну ситуацію в країні, зовнішню економічну ситуацію (рис. 1, за даними [3, с. 173–174]).

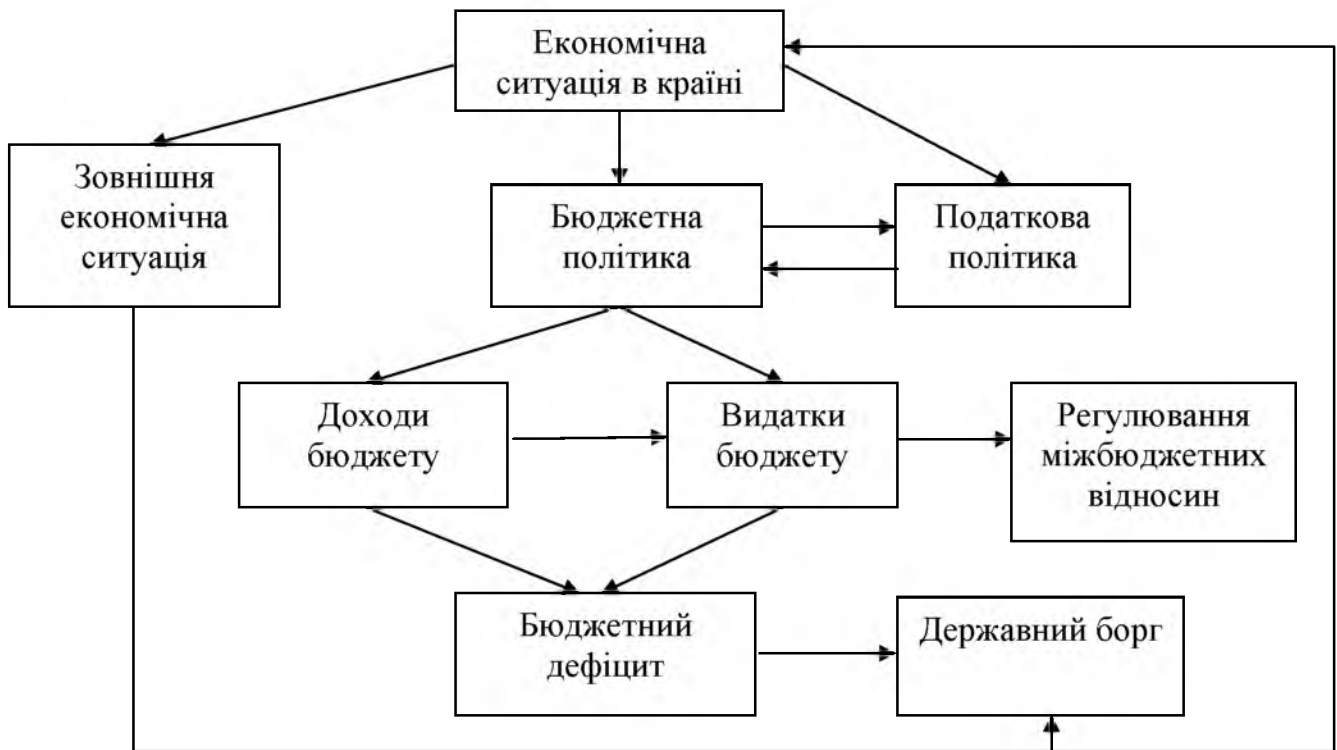

Рис. 1. Бюджетний дефіцит в системі бюджетного регулювання

В умовах економічної перебудови України дефіцит державного бюджету може бути інструментом антикризового регулювання або навпаки, стримування розвитку економіки. Ефективність застосування дефіциту як інструменту бюджетної політики залежить від реалізації механізму управління ним.

М. Пасічний наголошує, що механізм управління дефіцитом бюджету є сукупністю методів, принципів і прийомів, спрямованих на залучення та ефективне використання фінансових ресурсів, за рахунок яких покривається бюджетний дефіцит [4, с. 47]. Основними антикризовими заходами, які нині використовуються розвиненими країнами світу, є:

- стимулювання ділової активності шляхом зменшення облікових і податкових ставок;
- стимулювання внутрішнього сукупного попиту;
- збільшення рівня державних інвестицій;
- підтримка експортно орієнтованих галузей економіки;
- повна або часткова приватизація, продаж державою проблемних активів;
- надання податкових канікул або податкових пільг [3, с. 172].

У період економічної кризи розвинені країни активно використовують дефіцит бюджету для протидії його наслідків. Ряд учених висловлюють думку, що кошти, які йдуть на покриття дефіциту бюджету, потрібно направляти в реальний сектор економіки. В умовах кризи потрібно відновлювати економічний розвиток шляхом фінансування інноваційно-інвестиційних проектів, а бюджетна

політика країни має бути спрямована не на підвищення доходів населення, а на стимулювання попиту на внутрішньому ринку [3, с. 173].

Отже, державна політика у сфері бюджету має відповідати вимогам соціально-економічного розвитку і враховувати вплив всіх елементів бюджетного регулювання на економічний стан країни. Не можна однозначно вибрати якусь постійну модель управління або регулювання бюджетними процесами. Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що у сучасних умовах питання дефіциту бюджету є досить дискусійними й турбують будь-яку країну; особливо гостро це стосується України. Бюджетний дефіцит вимагає постійного пошуку шляхів його подолання. Тобто для збалансування доходів і видатків бюджету необхідно переглядати та оптимізувати всі структурні елементи системи бюджетного регулювання. Конкретні заходи держави в цьому напрямі можуть бути різними, але в результаті зводяться до створення можливостей зростання доходів та скорочення видатків бюджету.

Список використаних джерел

1. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова , С. І. Юрія – К. : Центр учбов. літератури; Тернопіль : Екон. думка, 2012.– 871с.
2. Сіташ Т. Д. Управління бюджетним дефіцитом / Т. Д. Сіташ // Економіка та держава – 2015. – № 2. – С. 43–46.
3. Чугунов І. Я. Дефіцит бюджету як важливий інструмент системи бюджетного регулювання / І. Я. Чугунов, М. Д. Пасічний // Бізнес Інформ. – 2010. – № 5 (1). – С. 171–174.
4. Пасічний М. Д. Механізм управління дефіцитом бюджету в умовах соціально-економічних перетворень / М. Д. Пасічний // Економіка та держава. – 2011. – № 9. – С. 46–50.